

Пушка Д. М.,
асистентка кафедри права
імені академіка УАН о. Івана Луцького
Закладу вищої освіти «Університет Короля Данила»
<https://orcid.org/0009-0007-6397-6587>

УДК 347.12:004

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-5666.2026.2.8>

ЦИФРОВА СПАДЩИНА ЯК ОБ'ЄКТ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку людської цивілізації характеризується докорінною трансформацією суспільних відносин під впливом стрімкого розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, що призвело до формування принципово нового середовища існування людини – цифрового простору. Процеси діджиталізації проникли у всі сфери буття, від комунікації та розваг до складних економічних операцій та управління фінансами, створивши ситуацію, коли значна частина активів особи існує виключно у віртуальній формі. Громадяни накопичують значні майнові блага, які не мають фізичного вираження: криптовалюти, токенизовані активи, облікові записи на стрімінгових платформах, доменні імена, інтернет-магазини, об'єкти інтелектуальної власності в цифровій формі, ігрові акаунти та віртуальну нерухомість у метавсесвітах. Усе це формує масив так званої «цифрової власності» або «цифрового капіталу», вартість якого може сягати мільйонів гривень.

З неминучістю настання смерті фізичної особи постає гостре питання про юридичну долю цього цифрового масиву, оскільки традиційне спадкове право, яке століттями розвивалося навколо матеріальних об'єктів (нерухомості, рухомих речей, готівкових коштів), виявилось не готовим до викликів віртуальної реальності. Специфіка цифрових об'єктів, а саме їх нематеріальність, повна залежність від програмного коду, транскордонний характер та часто анонімність власників, створює ситуацію глибокої правової невизначеності. На практиці це призводить до того, що значні за вартістю активи можуть бути втрачені назавжди через відсутність технічного доступу (втрата паролів, приватних ключів) або через правову неврегульованість процедури їх передачі від спадкодавця до спадкоємців. У зв'язку з цим виникає нагальна потреба у ґрунтовному теоретичному осмисленні цифрової спадщини як самостійного об'єкта цивільних прав та роз-

робці дієвих правових механізмів, які б гарантували спадкоємцям можливість реалізувати свої права, забезпечуючи при цьому баланс між майновими інтересами та правом на приватність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика правового режиму цифрових активів та їх спадкування стала предметом прискіпливої уваги вітчизняної юридичної науки в останні роки, що зумовлено як глобальними технологічними трендами, так і змінами у національному законодавстві. Теоретичне підґрунтя для розуміння цифрових активів як об'єктів цивільного обороту закладено у працях, де досліджуються їх класифікація, економічна сутність та правова природа, а також пропонуються методологічні підходи до їх розмежування [2]. Питання імплементації новітнього поняття «цифрова річ» у цивільне законодавство та доктринальні підходи до цього феномену розглядаються крізь призму речового права, де обґрунтовується необхідність поширення правового режиму речей на віртуальні активи [4].

Специфіку спадкування в умовах використання технологій розподіленого реєстру (блокчейн) та захисту прав інтелектуальної власності аналізують науковці, фокусуючись на технічних аспектах доступу та проблемах втрати приватних ключів, що унеможливує фактичне володіння активом [1]. Соціально-правові виміри цифрової спадщини, її складові та ціннісні характеристики висвітлюються у контексті формування нових суспільних відносин, де акцентується увага на тому, що цифрова спадщина має не лише економічну, а й сентиментальну та особисту цінність [3]. Значна увага приділяється процесуальному аспектам, зокрема ролі нотаріусу, необхідності цифровізації нотаріальної діяльності та аналізу міжнародного досвіду, такого як американський акт UFADAA, щодо оформлення спадкових прав на цифрові активи [6; 7]. Інноваційні підходи до волевиявлення,

зокрема концепції цифрових заповітів, використання смарт-контрактів та феномен «цифрових двійників» у спадковому праві, також знаходять своє відображення в сучасній доктрині, вказуючи на перспективи трансформації інституту заповіту [5].

Мета статті. Метою дослідження є комплексний аналіз цифрової спадщини як специфічного об'єкта цивільних прав, з'ясування її структури, класифікації та правового режиму в контексті чинного законодавства України, виявлення прогалин у нормативному регулюванні та формулювання науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення механізмів спадкування цифрових активів, включаючи розробку алгоритмів нотаріальних дій та впровадження новітніх технологічних рішень для забезпечення прав учасників спадкових відносин.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відправною точкою дослідження є визначення місця цифрових активів у системі об'єктів цивільних прав, оскільки тривалий час цивілістика оперувала класичною тріадою об'єктів, де речі розумілися виключно як предмети матеріального світу, що мають тілесну оболонку, проте цифрова революція змусила переглянути ці фундаментальні постулати. Важливою новелою, що змінила парадигму сприйняття віртуальних благ, стало доповнення Цивільного кодексу України статтею 179-1, яка ввела поняття «цифрова річ». Згідно з законодавчим визначенням, цифровою річчю є благо, що створюється та існує виключно у цифровому середовищі та має майнову цінність.¹ Це положення є наріжним каменем для розвитку сучасного спадкового права, оскільки воно поширює на віртуальні активи правовий режим речей, звісно, з урахуванням їх специфіки, що дозволяє застосовувати до них інститути права власності та спадкування без необхідності створення абсолютно нових, відірваних від традиції правових конструкцій.

У науковій літературі підкреслюється, що такий підхід є своєрідною юридичною фікцією, яка дозволяє ввести цифрові активи в легальний цивільний оборот і надати їм статус об'єктів правової охорони (Калаур, Зайцева-Калаур, 2025).

Паралельно з цивільною кодифікацією було прийнято спеціальний Закон України «Про віртуальні активи», який визначає віртуальний актив як нематеріальне благо, що є об'єк-

том цивільних прав, має вартість та виражене сукупністю даних в електронній формі.² Закон проводить важливе розмежування між забезпеченими та незабезпеченими віртуальними активами, що безпосередньо впливає на обсяг прав, які переходять до спадкоємця, оскільки у випадку забезпечених активів спадкується також право вимоги на базовий актив.

Таким чином, на законодавчому рівні створено необхідні передумови для включення цифрових активів до складу спадщини, адже відповідно до ст. 1216 ЦК України, спадкуванням є перехід прав та обов'язків від фізичної особи, яка померла, до інших осіб, а оскільки цифрові речі та віртуальні активи визнані об'єктами цивільних прав, майнові права на них безумовно входять до складу спадкової маси.

Однак поняття «цифрова спадщина» є надзвичайно широким і неоднорідним, що ускладнює створення єдиного механізму спадкування. Для ефективного правозастосування необхідна чітка структуризація об'єктів, що входять до її складу, яка б враховувала як економічну природу активу, так і технічний спосіб доступу до нього. У зв'язку з цим доцільно навести класифікації об'єктів цифрової спадщини, які наведено в таблиці нижче, вони систематизують різні підходи, висвітлені у науковій літературі.

Аналізуючи дані таблиці, можна стверджувати, що найбільш складною категорією є саме віртуальні активи на базі блокчейну. До першої групи, яку можна назвати фінансовими та інвестиційними активами, відносяться криптовалюти, стейблкоїни та токени. Вони мають чітко виражену ринкову вартість, обертаються на біржах і розглядаються передусім як засіб накопичення або інвестування.

З юридичної точки зору, це найбільш зрозуміла категорія для спадкування, оскільки вона за своєю суттю найближча до безготівкових грошових коштів чи цінних паперів, проте технічна специфіка їх зберігання у децентралізованій системі блокчейн створює значні, а іноді й непереборні перешкоди для доступу [1].

Наступною важливою і соціально значущою складовою цифрової спадщини є облікові записи та цифрова ідентичність, що включає акаунти в соціальних мережах, електронну пошту, профілі в месенджерах. Особливістю цих об'єктів є те, що вони часто не мають прямої грошової оцінки, хоча популярні блоги можуть приноси-

¹ Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січ. 2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 18.02.2026).

² Про віртуальні активи : Закон України від 17 лют. 2022 р. № 2074-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20> (дата звернення: 18.02.2026).

Класифікація об'єктів цифрової спадщини за правовим режимом та технічною специфікою доступу

Категорія об'єкта	Приклади активів	Правовий режим (Статус)	Специфіка спадкування та проблема доступу
Віртуальні активи (фінансові)	Криптовалюти (Bitcoin, Ethereum), стейблкоїни (USDT), токени-акції.	Регулюються ЗУ «Про віртуальні активи», визнаються нематеріальним благом або цифровою річчю	Критична проблема: Доступ можливий лише за наявності приватного ключа. Без ключа актив технічно втрачається назавжди, нотаріус не може відновити доступ
Цифрові облікові записи (акаунти)	Профілі в соціальних мережах (Facebook, Instagram), e-mail, хмарні сховища.	Об'єкти особистих немайнових прав, що можуть мати майнову складову (монетизація).	Регулюються угодами користувача (ToS). Часто платформи забороняють передачу акаунта або передбачають його видалення/«меморіалізацію» після смерті
Цифрові об'єкти інтелектуальної власності	Електронні книги, аудіовізуальні твори, код ПЗ, NFT (як титул власності).	Регулюються законодавством про авторське право та суміжні права.	Спадкуються майнові авторські права. Складність полягає у контролі використання твору в мережі, піратстві та отриманні роялті
Гібридні та ігрові активи	Внутрішньоігрова валюта, «скіни», віртуальна нерухомість у метавсесвітах.	Правовий статус не визначений; часто розглядаються як ліцензія на доступ до ПЗ, а не власність.	Залежить від політики розробника гри (EULA). Часто передача третім особам (в т.ч. спадкоємцям) прямо заборонена ліцензійною угодою

ти значний дохід від реклами, але містять величезний масив особистої інформації, фотографій та листування. Саме тут виникає найгостріший конфлікт між майновим інтересом спадкоємця, наприклад, отримати доступ до блогу з великою аудиторією для продовження бізнесу, та особистим немайновим правом спадкодавця на таємницю приватного життя та кореспонденції.

Зазначається, що правова доля таких активів часто визначається не національним законом, а угодою користувача з платформою (Terms of Service), яка нерідко підпорядкована іноземному праву (наприклад, штату Каліфорнія) і передбачає блокування або видалення акаунта після смерті власника, що унеможливує спадкування [3].

Окрему категорію становлять цифрові об'єкти права інтелектуальної власності, до яких належать електронні твори літератури, музика, аудіовізуальні твори, комп'ютерні програми, вебсайти, а також NFT (невзаємозамінні токени), які посвідчують право на унікальний цифровий об'єкт. Спадкування майнових прав інтелектуальної власності регулюється спеціальним законодавством, однак цифрова форма цих об'єктів значно ускладнює контроль за їх використанням та отриманням роялті спадкоємцями, особливо в умовах піратства та анонімності споживання контенту [1].

Крім того, не можна оминати увагою так звані гібридні об'єкти та ігрові активи, такі як вну-

трішньоігрова валюта, персонажі або віртуальна нерухомість, які можуть мати реальну ринкову вартість, що сягає десятків тисяч доларів, але їх правовий статус часто є хитким, оскільки розробники ігор зазвичай розглядають їх як надання обмеженої ліцензії на доступ до програмного коду, а не як власність гравця, що формально виключає їх зі спадкової маси [2].

Найбільш дискусійним та технічно складним аспектом є спадкування активів, що базуються на технології розподіленого реєстру. Блокчейн забезпечує децентралізацію, незмінність даних та надійність транзакцій, але водночас створює серйозні бар'єри для традиційного правонаступництва у випадку втрати інформації доступу.

Ключова проблема полягає в тому, що володіння криптоактивом технічно означає виключно знання приватного ключа або seed-фрази. Якщо власник помирає, не передавши цю конфіденційну інформацію, активи фактично стають «мертвими» – вони залишаються записаними в блокчейні навечно, але доступ до них і можливість здійснення транзакцій втрачаються, і жоден суд, нотаріус чи банк не має технічної можливості відновити приватний ключ або скасувати транзакцію в децентралізованій мережі, яка не має єдиного адміністратора [1].

На відміну від банківського рахунку, де спадкоємці можуть звернутися до фінансової установи з запитом про розшук вкладів і банк зо-

бов'язаний надати інформацію, у випадку з некастодіальними гаманцями («холодними» або програмними) нотаріус навіть не може дізнатися про факт існування спадщини, якщо про це не повідомили самі спадкоємці.

Ситуація дещо простіша з кастодіальними гаманцями на централізованих криптобіржах, де біржа виступає посередником, зберігає ключі користувачів і може за наявності законних підстав надати доступ спадкоємцям, однак це вимагає чіткої процедури взаємодії та ідентифікації, яка в Україні наразі лише формується [7]. Дослідники наголошують, що в цьому контексті виникає потреба в концептуальному розмежуванні юридичного права на спадщину (title) та фактичної можливості нею розпоряджатися (access), адже без знання ключів юридичне право залишається суто декларативним і не може бути реалізоване.

Ефективне спадкування цифрових активів неможливе без кардинальної модернізації нотаріату, оскільки традиційні «паперові» методи опису та охорони спадкового майна є неефективними у віртуальному середовищі. У науковій літературі обґрунтовується необхідність створення та впровадження спеці-

лізованих інформаційних систем нотаріату, які б дозволяли здійснювати облік та передачу цифрових активів. Пропонується концепція «Електронного нотаріату», інтегрованою з державними реєстрами та платформами постачальників послуг віртуальних активів [7]. Для візуалізації цього процесу доцільно розглянути алгоритм дій нотаріуса при оформленні спадщини на цифрові активи які наведено у рисунку.

Згідно з запропонованою моделлю, процес розпочинається із заяви спадкоємців, після чого нотаріус через захищені канали зв'язку здійснює пошук активів. Основні завдання, які має вирішувати така система, включають автоматизований пошук та виявлення активів через електронні запити до криптобірж та банків, надійну ідентифікацію та верифікацію належності конкретного цифрового гаманця спадкодавцю, а також вжиття заходів щодо охорони спадщини до моменту видачі свідоцтва. Останнє є критично важливим і може передбачати механізми депонування приватних ключів у нотаріуса (цифровий депозит) або використання технології мультипідпису (multisig), де для здійснення транзакції потрібен спільний цифровий підпис

Рис. 1. Алгоритм дій нотаріуса при оформленні спадщини на цифрові активи (модель «Електронний нотаріат»)

нотаріуса та спадкоємця, що унеможливило розкрадання активів до завершення спадкової процедури [6].

Поряд із процесуальними питаннями, специфіка цифрових активів спонукає до пошуку нових форм розпорядження ними на випадок смерті, оскільки традиційний письмовий заповіт не завжди є безпечним способом передачі конфіденційної інформації, такої як паролі доступу. У доктрині активно обговорюється концепція «цифрового заповіту» – електронного розпорядження, яке зберігається у захищеному хмарному сховищі або безпосередньо в мережі блокчейн [5].

Перспективним напрямом є використання смарт-контрактів, які являють собою самовиконуваний програмний код, здатний автоматично перерахувати кошти на гаманець спадкоємця при настанні певної умови, наприклад, відсутності активності власника протягом визначеного часу (так званий принцип «dead man's switch»). Перевагою такого механізму є гарантоване технічне виконання волі спадкодавця без бюрократичних зволікань та людського фактора, проте для повноцінної легалізації таких інструментів необхідні зміни до Цивільного кодексу України, щоб уникнути ризику визнання їх недійсними через недотримання вимог до форми правочину. Науковці пропонують розглядати смарт-контракт не як заміну класичного заповіту, а як надійний технічний спосіб його виконання [5].

Варто також звернути увагу на міжнародний досвід, адже глобальний характер цифрового простору вимагає врахування світових стандартів та уніфікації підходів. У США, наприклад, діє Уніфікований акт про доступ фідучіара до цифрових активів (UFADAA), який надає виконавцю заповіту право доступу до електронних записів померлого, якщо це було прямо передбачено заповітом або налаштуваннями онлайн-сервісу. Цей акт проводить важливе розмежування між «каталогом» комунікацій (інформація про те, з ким і коли відбувалося спілкування) та власне «змістом» комунікацій, надаючи значно вищий рівень захисту змісту листування [6]. Європейський підхід, зокрема судова практика Німеччини, схиляється до повної універсальності спадкування, де спадкоємець повністю стає на місце спадкодавця в усіх правовідносинах, включаючи доступ до акаунтів соціальних мереж, прирівнюючи цифрову переписку до паперових листів.

Для України доцільним вбачається запозичення змішаної моделі, яка дозволяє корис-

тувачеві за життя чітко визначити долю своїх цифрових активів через налаштування сервісів (legacy contact) або через спеціальне розпорядження в заповіті, зобов'язуючи провайдерів послуг безумовно виконувати волю користувача та законні вимоги спадкоємців, підтвержені свідцтвом про право на спадщину.

Висновки. Проведене дослідження дає підстави стверджувати, що цифрова спадщина вже стала невід'ємною та економічно значущою частиною цивільного обороту, однак її правове регулювання в Україні перебуває лише на початковій стадії становлення. Цифрова спадщина є комплексним, багатоаспектним інститутом, що поєднує різні об'єкти: від майнових прав на віртуальні активи, які мають чітку економічну цінність, до особистих немайнових прав на цифрову ідентичність та персональні дані. Законодавче визнання «цифрової речі» у ст. 179-1 ЦК України та прийняття профільного Закону «Про віртуальні активи» створили необхідний нормативний базис, але ці норми потребують подальшої деталізації, особливо в частині процедурних механізмів правонаступництва. Головною проблемою залишається технічна реалізація спадкових прав, оскільки специфіка блокчейн-технологій та криптографічного захисту роблять традиційні методи роботи нотаріусів неефективними, а іноді й безпорадними.

Вирішення цієї проблеми лежить у площині гармонійного поєднання правових інструментів, таких як цифрові заповіти, та інноваційних технологічних рішень на кшталт електронного нотаріату і систем депонування ключів. Крім того, необхідно забезпечити справедливий баланс між правом спадкоємців на отримання майна та правом спадкодавця на таємницю приватного життя, надавши особі гнучкі інструменти для чіткого визначення того, яка частина її цифрового життя підлягає передачі нащадкам, а яка – цифровому забуттю.

Перспективи подальших наукових розвідок. Подальші наукові пошуки у цій сфері мають бути зосереджені на розробці детальних алгоритмів та регламентів нотаріальних дій з різними типами цифрових активів, аналізі формування судової практики вирішення спорів щодо доступу до акаунтів та оскарження дій сервіс-провайдерів, а також на глибокому дослідженні питань оподаткування цифрової спадщини, враховуючи волатильність криптовалют. Окремим перспективним та футуристичним напрямом є вивчення правового статусу «цифрових двійників» та використання систем

штучного інтелекту для управління активами після смерті особи, що відкриває нові горизонти для інституту спадкування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Вовк М. З. Особливості правового регулювання спадкування цифрових активів та інтелектуальної власності в умовах розвитку блокчейн-технологій. *Академічні візії*. 2024. № 35. С. 1–10. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13903131>.
2. Гулейков І. Ю. Цифрові активи в цивільному обороті України : дис. ... д-ра філос. : 081. НДІ приватного права і підприємництва ім. Ф. Г. Бурчака НАПрН України. Київ, 2025. 243 с.
3. Загоруй Л. М., Загоруй І. С. Цифрова спадщина: проблеми формування і перспективи. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2024. № 1 (47). С. 71–82. DOI: <https://doi.org/10.33216/2218-5461/2024-47-1-71-82>.
4. Калаур І., Зайцева-Калаур І. Цифрова річ як об'єкт цивільних прав: законодавча модель правового режиму та доктринальні тенденції. *Цивілістична платформа*. 2025. № 1 (4). С. 6–18. DOI: <https://doi.org/10.69724/2786-8834-2025-4-1-6-18>.
5. Калітенко О. М. Цифрова трансформація спадкового права: нові об'єкти та моделі волевиявлення. *Європейські орієнтири розвитку України: нові виміри у воєнний час* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 16 трав. 2025 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. Одеса, 2025. Т. 2. С. 51–53. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/bitstreams/d336aa46-4cdb-4bc0-94c843c075b25d32/download#page=52> (дата звернення: 18.02.2026).
6. Ларченко М. О., Ткач О. О. Юридичне оформлення процесу спадкування цифрових активів. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія : Право, публічне управління та адміністрування*. 2024. № 13. С. 3–8. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2024-13-01-08>.
7. Трач В. І. Упровадження інформаційних систем нотаріату для обліку й передачі цифрових активів спадкоємців. *Український політико-правовий дискурс*. 2025. Вип. 16. 24 с. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17466269>.

Пушка Д. М. ЦИФРОВА СПАДЩИНА ЯК ОБ'ЄКТ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ

У статті здійснено фундаментальний цивілістичний аналіз правової природи цифрової спадщини як новітнього інституту приватного права України. В умовах глобальної цифровізації та переміщення значної частини економічної та соціальної активності особи у віртуальний простір досліджено проблематику правонаступництва щодо об'єктів, які не мають матеріальної форми. На основі аналізу останніх змін до цивільного законодавства, зокрема введення поняття «цифрова річ», та положень спеціального законодавства про віртуальні активи, визначено місце цифрових активів у системі об'єктів цивільних прав.

Розкрито дуалістичну природу цифрової спадщини, що поєднує майнові права на віртуальні активи та особисті немайнові права на цифровий контент і облікові записи. Виокремлено ключові техніко-юридичні проблеми спадкування, пов'язані з використанням технології блокчейн, криптографічним захистом даних та відсутністю централізованого адміністрування. Обґрунтовано необхідність трансформації нотаріального процесу через впровадження спеціалізованих інформаційних систем для ідентифікації та передачі цифрових активів.

Запропоновано шляхи вдосконалення механізмів спадкування, зокрема через легалізацію цифрових заповітів та смарт-контрактів, з метою забезпечення ефективного захисту прав спадкоємців.

Ключові слова: цифрова спадщина, цифрова річ, віртуальні активи, спадкування, блокчейн, нотаріат, цифровий заповіт, майнові права, інтелектуальна власність, криптоактиви.

Pushka D. M. DIGITAL INHERITANCE AS AN OBJECT OF CIVIL RIGHTS

The article provides a fundamental civil law analysis of the legal nature of digital inheritance as a modern institute of private law in Ukraine. In the context of global digitalization and the relocation of a significant part of an individual's economic and social activity to the virtual space, the issue of succession regarding objects lacking material form is investigated. Based on an analysis of recent amendments to civil legislation, particularly the introduction of the concept of a “digital thing”, and the provisions of special legislation on virtual assets, the place of digital assets within the system of civil rights objects is defined. The dualistic nature of digital inheritance is revealed, combining property rights to virtual assets and personal non-property rights to digital content and accounts. Key technical and legal problems of inheritance associated with the use of blockchain technology, cryptographic data protection, and the absence of centralized administration are highlighted. The necessity of transforming the notarial process through the implementation of specialized information systems for the identification and transfer of digital assets is substantiated. Ways to improve inheritance mechanisms are proposed, specifically through the legalization of digital wills and smart contracts, aimed at ensuring effective protection of heirs' rights.

Key words: digital inheritance, digital thing, virtual assets, inheritance, blockchain, notary, digital will, property rights, intellectual property, cryptoassets.

Дата першого надходження статті до видання: 07.04.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 06.05.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 30.05.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)